

Kalandozások a rövidítések birodalmában

A gazdaságosságra, nyelvi takarékoszágra törekvésünk céljából gyakran használunk rövidítéseket. Általában a sűrűn előforduló szavakat, szókapcsolatokat szoktuk írásban rövidíteni. A köznyelvet és a legkülönbébb szaknyelveket is jellemzi ez a jórészt tudatos nyelvi művelet. Helyesírási szempontból a **valódi rövidítések** és a **rövidítésként használt jelek és kódok** tartoznak ebbe a kategóriába. Ide soroljuk tehát a hagyományos értelemben vett rövidítéseket is, de az írott beszélt nyelv (chatnyelv, SMS-nyelv) sajátos képződményeit is. Nyelvi kreativitásunk talán ezen a területen a legtermékenyebb, legtalálékonyabb. A rövidítések birodalma oly nagy, hogy csak kalandozásokra van lehetőségünk.

Először a **homonímiát** és a **homonímia elvének** a gyakorlati alkalmazását nézzük meg a könyvtártudományból vett példák bemutatásával, majd a **pont** és a **szóköz** rövidítésbeli funkcióit érintjük, végül pedig az internetnyelv legújabb rövidítései közé látogatunk el.

A különböző szakmák nagy súlyt fektetnek arra, hogy a keresőprogramok minél rövidebb idő alatt válasszák ki a homonimák közül a megfelelőt. Nézzük meg pl. a **könyvtártudomány** területét ebből a szempontból.

Az 1990-es években a magyar közkönyvtárak fokozatosan áttértek a hagyományos feltárásról az integrált könyvtári rendszert alkalmazó számítógépesre. Az elektronikus dokumentumokra vonatkozó szabályozás 2000-ben készült el, közben maguk az információhordozók is folyamatosan változtak. Bizonyos hazai integrált könyvtári rendszerek ehhez kénytelenek voltak utólag alkalmazkodni.

A **formai szabályozás** elvi és gyakorlati feltételei megvoltak arra, hogy zökkenőmentesen áttérjenek a hagyományos feltárásról a számítógépesre.

A **tartalmi oldal (tárgyszavas rendszerek)** megszerkesztésének egységes elvei azonban nem voltak kidolgozva magyar nyelvterületen, ezért a könyvtárak általában házi szabályzatokat alkottak a tárgyszavas információkereső nyelv bevezetésére és számítógépes alkalmazásaira. Az egységes elvek nélkülözése, a természetes nyelvi elemek különböző elvű és gyakorlatú információkereső nyelvi alkalmazása láthatóan sokféleséget szült. Ezt a heterogén jelleget bizonyos alapelvek megfogalmazásával és betartásával lehet megszüntetni. Egyik ilyen fontos alapelv a **homonímia elve**, mely a homonimák kezelésével megakadályozza az irrelevanciát a visszakeresésben, s általa jelentősen megnöveli a rendszer visszakeresési pontosságát.

Az információkereső nyelv kezelését alapvetően meghatározza az, hogy a nyelvi szinten heterogén és különböző mélységű dokumentumok és információk közvetítését miként sikerül összehangolni. A cél a legkönnyebb, leggyorsabb és legpontosabb tájékozódás segítése.

A helyzetet nehezíti, hogy a homonimák nemcsak a tárgyszavak nyelvi szintjén fordulhatnak elő – bár ezek a gyakoribb esetek –, hanem kombinálódhatnak a fogalmi és jelentéstani esetek más előfordulásaival.

Az egyszerűbb esetekben a **homonimákat értelmező egységesíti**. Ennek a gyakorlati alkalmazása is eltérő lehet a különböző könyvtárakban, ami a katalogizálásban más-más megoldásokat jelez. A **daru** például értelmezővel [**daru (eszköz)**] és értelmező nélkül (**daru**) egyaránt előfordul, s mellettük az **emelőeszköz** és **emelő berendezések** is párhuzamosan. Az értelmező akkor fejezi ki pontosan az értelmezett szó jelentését, ha egyértelműen behatárolja azt a fogalmi kört, amelyhez a jelentés kapcsolódik. Esetünkben a **daru** értelmezőjét (**eszköz**) egy fogalmi szinttel magasabbról választották meg, ami azt eredményezte, hogy a jelentése általánosabb, határozatlanabb lett, mint ha specifikusabb értelmezőt választottak volna. Ilyen esetekben szoktak szinonimákat használni.

Bonyolultabbak az olyan homonim esetek, amikor tulajdonnévi és köznévi azonos alakok jelentései keveredhetnek, pl. a **Halotti Beszéd** (műcím) és **halotti beszéd** (műfaj) egymástól eltérő jelentésű használata. A műfajként használt homonim tárgyszó esetén a nyelvhasználat igyekszik kiküszöbölni a homonímia jelenségét, amikor a szinonim értelemben használt *prédikáció, gyászbeszéd, szentbeszéd* alakokat párhuzamosan használja a különböző könyvtárakban (vö. Prókai Margit 2005).

A fentiekből tehát az következik, hogy az azonos alakú tárgyszavakat értelmezővel kell ellátni a megfelelő jelentések elkülönítése végett. Ilyen értelmezők lehetnek a tudományágak nevei, fogalmai, a dolgok kategóriái, az értelmezős szerkezettel szemben szókapcsolat (vö. Prókai Margit, 2005).

A **homonim rövidítések** esetében sokkal egyszerűbb a helyzet, hiszen a rövidítés elemének/elemeinek a feloldása, a teljes alakra való hivatkozás mindig egyértelművé teszi a jelöltet. Ha azonban a rövidítések írásképét vesszük szemügyre, már nehézségekbe ütközünk. A **rövidítések** túlnyomó többségükben csak az írott nyelvben léteznek, nem szóalkotási móddal keletkeznek, nem kapcsolódik hozzájuk új jelentés vagy jelentésárnyalat, tehát nem új lexémák. A mindennapi nyelvhasználatban és a szakmai nyelvváltozatokban egyaránt gyakoriak (vö. Laczkó – Mártonfi, 2004: 359). A helyesírási szakirodalom a **ponttal, pontokkal jelölt** rövidítéseket **valódi rövidítés**eknek, a **pont nélkül írottakat** pedig **jelszerű rövidítés**eknek nevezi. Írásgyakorlatunk ezt a megkülönböztetést többnyire tükrözi is. A jelszerű rövidítéseket a nemzetközi szokások és a szabványok szerint írjuk. Így írjuk a pénzfajták rövidítéseit, az égtájak rövidített alakjait, a gépkocsik országjelzéseit, a mértékegységek rövidítéseit, valamint a fizikai mennyiségek jeleit és a vegyjeleket. A jelszerű rövidítésekkel a továbbiakban nem foglalkozunk.

A valódi rövidítésnek nincsenek kialakult szabályai. Nem mondhatjuk pl. azt, hogy csak kezdőbetűjével rövidíthetünk egy egyszerű szót, vagy csak az elemek kezdőbetűivel egy összetételt. Csupán az írásgyakorlatban érvényesülő tendenciákat állapíthatjuk meg. Ezeket a tendenciákat Laczkó Krisztina és Mártonfi Attila nagy részletességgel be is mutatja (vö. Laczkó – Mártonfi, 2004: 359–377). Egyetlen alapelv létezik: a rövidítés legyen rövidebb az alapformánál, a feloldásánál.

A valódi rövidítések között is vannak általánosan elterjedtek (jórészt ezeket tartalmazza az akadémiai szabályzat 282. pontja), s vannak olyanok, amelyeket kizárólag a szaktudományok használnak. Azonos alakúak mindkét kategóriában szép számmal fordulnak elő, sőt ugyanaz a forma mást takar általános, köznapi használatban, s mást egy adott szaknyelvben. Pl. **áll.** köznyelvben: ’állami’, ’állam’, ’állandó’; szaknyelvben és köznyelvben: ’állat’, ’állati’; szaknyelvben: ’állattan’, ’állattani’; **b.** köznyelvben: ’becses’, ’bíró’, ’boldog’; szaknyelvben: tört ’bolsevik’; **ts.** szaknyelvekben: *nyelv* ’tárgyas’, *oktatás* ’tanársegéd’, ’tanársegédi’, *egyéb szakma* ’tonnasúly’.

Vajon a rövidítések esetében mennyire vehetjük szigorúan az azonosalakúságot? Ezt a kérdést a mai írásbeli nyelvhasználati tarkaság teszi föl. Gyurgyák János a több mint 25 ezer rövidítést, betűszót és jelet – hozzávetőleg 40 ezer jelentéssel – tartalmazó **Rövidítésszótára** (a továbbiakban RSz.) előszavában megjegyzi, hogy „... ha olvasóm valamelyik lapban a szótáramban szereplő formától eltérő helyesírású alakot talál (pl. *lg*, *lg*, *L.G.*, *L. G.*, *LG* stb.) [*ang* low grade ’gyenge minőség’ — kiegészítés tőlem Cs. N. L.], attól még az ugyanannak a kifejezésnek a rövidítése. Minden ilyen formának a felvétele azonban áttekinthetlenné tette volna a szótárat” (Gyurgyák, 2005: 11). Ebből a megállapításból pedig az következhet, hogy ezek az alakváltozatok egymásnak szorosán vett **írásbeli szinonimái**. Ha azonban a rövidítések feloldásai — végső soron — a denotátumok eltérnek egymástól, akkor **írásbeli homonimái** egymásnak. Az előbb idézett rövidítési alakváltozatok közül az *LG* a pszichológia szaknyelvében ’laterális geniculatum’ jelentésű, a német jogi nyelvben pedig Landgericht ’tartományi törvényszék’. A szótár szerkesztője számára a legnagyobb nehézséget a rövidítések helyesírása, „s főként a különböző nyelvű rövidítések helyesírásának összehangolása okozta. Az angol nyelvben [...] egyre inkább terjed – függetlenül attól, hogy rövidítésről vagy pedig mozaikszóról van-e szó – a pont nélküli nagybetűs rövidítésalak és a feloldások első betűinek nagybetűs formája (mintha cím lenne). Ezt a valóban egyszerű formát kezdik más nyelvek, így a magyar is átvenni (pl. *ARR* Arrival ’megérkezés’). Különösen az internetes rövidítés-adattárak járnak elől ennek a – szerintem helytelen – formának az elterjesztésében” (Gyurgyák, 2005: 10). A magyar nyelvhasználók szempontjából valóban nem pártolandó a nagybetűsítés és a pont elhagyása,

mert félrevezető lehet, s az egyes alakulatok kiejtésében sem igazít el. A helyesírási szabályzatnak **A rövidítések és a mozaikszók** c. fejezetében a bevezető szabálypont nem hiába különíti el a két kategóriát egymástól: a **rövidített forma** leginkább csak írásban él, a **beszédben teljes alakjukban mondjuk ki őket, a mozaikszókat pedig írásformájuk alapján ejtjük ki** (276. pont). A **rövidítések végén lévő pontnak** a használatában, valamint a **rövidítés betűi közötti szóköz** meglétének vagy hiányának a kérdésében ugyancsak zűrzavar mutatkozik. Az Osiris Helyesírás az akadémiai szabályzat alapján egyértelműen megfogalmazza a szókapcsolatok rövidítési lehetőségeit, amikor azt mondja, hogy „A szókapcsolatok tipikus rövidítési módja az, hogy a rövidítés annyi ponttal és szóközzel elkülönített tagot tartalmaz, ahány különírt szóból áll a teljes szerkezet” (Laczkó – Mártonfi, 2004: 366). Pl.: *á. é.* (átvitt értelemben), *folyt. köv.* (folytatása következik), *t. v.* (tölteni való) [A vásárlók már igen régóta nem *tölteni való paprikát* kérnek, hanem *t. v. paprikát*, mert így gyorsabb.], *K. m. f.* (Kelt, mint fent).

A pont a rövidítésekben

A szókapcsolatok, sőt a mondat formájú frazémák rövidítései közül jó néhány a beszélt nyelvben megelevenedett, vagyis már előfordul a betűszókra jellemző betűző kiejtés is, a helyesírásunk azonban a hagyományt követi az írásukban. Talán legklasszikusabb példa a *Boldog új évet kíván* rövidítése: *B. ú. é. k.* Ehhez hasonló a *speciális kollégium spec. koll.* rövidítése. Ma szinte alig hallani az új évi jókívánságot kifejező mondatot, annál gyakrabban a betűszós formát. Ennek megfelelően nyugodtan írhatnánk egybe is, legfeljebb felkiáltójellel zárnánk le mint óhajtást, kívánságot, így: *Búéé* vagy *Búéé!* Ide sorolhatók azok a rövidítések is, amelyek ugyan eredetileg csupán írásban jelentek meg, de több évtizede hasonlóvá váltak a betűszókhoz. Gondoljunk a *bt.* (betéti társaság), *kft.* (korlátolt felelősségű társaság), *kbt.* (közhasznú társaság), *kmk.* (közveszélyes munkakerülő) és hasonló alakulatok sorsára. A kiejtésük azt mutatja, hogy nyelvtanilag új kategóriába kerültek, ugyanabba, amelybe korábban a *gmk* (gazdasági munkaközösség), *ktsz* (kisipari termelősövetkezet) *ümk* (ügynyédi munkaközösség), *tsz* (termelősövetkezet), *tv* (televízió; sőt elfogadott írásformája *tévé* is). Ezek a rövidítések betűszókká váltak. Az tény, hogy a jelenleg is érvényes helyesírási szabályzat kiadásának idején, 1984-ben még aligha lehetett gondolni gyökeres politikai és gazdasági változásra, melynek következtében sorra alakultak a különféle gazdasági és egyéb társulások. Ez az oka annak, hogy a *betéti társaság* és társai rövidített formáiban a pont hagyományosan megőrződött. Vajon nem lenne ajánlatos a nyelvhasználók érdekében az ilyen típusú kivételeket megszüntetni, tehát a pontot eltörölni? Annál is inkább megfontolandó a pont elhagyása a fenti esetekben, s a hozzájuk hasonlóknak, mert nemegyszer szinte lehetetlen eldönteni, hogy rövidítéssel vagy betűszóval

állunk-e szemben. Ezt igazolja két megbízható Osiris-kiadványban (Helyesírás, Rövidítésszótár) található azonos rövidítések eltérő írásképe is. A rövidítés **ponttal zárul** az Osiris Helyesírásban, **pont nélkül** a RSz.-ban: *üti* – *üiti* (ügyeletes tiszt), *üpk* – *üpk* (ügyeletes parancsnok, ügyeletes parancsnoki), de a politikai gazdaságtan felsőoktatási tantárgy neveként használva a *polgazd* a Helyesírásban (368. l.) – szóösszevonásnak minősítve – pont nélkül áll, RSz.-ban pedig ponttal lezárva. Mindkét forrásban viszont ponttal lezárt formájú a *pg*, tehát nem betűszóként írva, pedig úgy használtuk mindig. A képet még tovább árnyalja az a rövidítéstípus, mely feliratként is szerepelhet (s vajon mi nem állhat föliratként?). A *k. n.* többek között azt is jelentheti, hogy 'kalauz nélkül'. Feliratként azonban *KN* nagy kezdőbetűkkel, pont nélkül is állhat. Ha az eddig elmondottakhoz hozzátesszük azt is, hogy mind a magyar, mind az idegen nyelvű a szótárak, lexikonok a nagy tömegben előforduló rövidítések mellől – főként terjedelmi okokból – teljesen jogosan elhagyják a pontot, akkor a nyelvtudományban alig, vagy egyáltalán nem járatos közember hogyan igazodik el ebben a kérdésben. Hogyan tudja megállapítani, hogy **betűszóval** vagy **valódi rövidítéssel**, esetleg **jelszerű rövidítéssel** van-e dolga?

A **jelszerű rövidítések**et általában nem zárja pont. Ilyenek az égtájak (*É* 'észak', *DNy* 'délnyugat'), országnevek (*H*, *HUN*, *HU* 'Magyarország'; *I*, *IT*, *ITA* 'Olaszország'), pénznemek rövidítései (*HUF* 'magyar forint', *EUR* 'euró'), a mértékegységek jelei (*ml* 'milliliter', *ha* 'hektár'), a vegyjelek (*Au* 'arany', *Pb* 'ólom') és a csillagképek latin nyelvű rövidítései (*Ari* 'Aries' – 'Kos'). Az égtájak esetében a pont melléknévképzői funkciót lát el, s nem a rövidítés része. Pl. *ÉK* 'északkelet' *ék.* 'északkeleti'. A melléknévi formát gyakran nagybetűs formához kötőjellel kapcsolt *-i* képzővel is írják: *ÉK-i*. Ez azonban nem ajánlatos változat, mert az előbbi egyszerűbb (vö. Laczkó – Mártonfi, 2004: 248).

Szóköz a rövidítésekben

A szókapcsolatok tipikus rövidítési formája az, hogy a kapcsolat rövidített tagjai között is szóköz van, tehát általában tükröződik a teljes alak. Erre az írásszokásra korábban már láttunk példákat. Ennek az elvnek látszólag ellentmond az alábbi megengedő megjegyzés. „A szókapcsolatok rövidített alakjaival kapcsolatban nem ritka az a jelenség, hogy a rövidítés teljes alakban különírt elemei között a rövidített formában sem szóköz, sem pont nincs. Az írásbeli rövidítések egyik motivációja az egyszerűsége, takarékoságra törekvés, így természetes folyamat, hogy a rövidített alak nem követi a teljes alak nyelvi szerkezetét. A szóköz és az elől álló rövidített szó pontjának elhagyása, ha a felismerhetőséget nem gátolja, a helyesírás szempontjából elfogadott eljárás” (uo. 368). Az idézetet követő példák mindegyike valamelyik szaknyelvből (a közigazgatás nyelve: *mjv.* 'megyei jogú város'; jogi nyelv: *Ptk.* 'polgári törvénykönyv'; a térképészet nyelve: *tszf.* 'tengerszint feletti'; stb.) származik. Ugyanez a takarékosági törekvés indokolja a *ktk.* tört 'közös tanácsú község', a *kgfb* (a RSz.-ben így, pont

nélkül) 'kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás', a *katf.* jog 'katonai fellebbviteli', *mnb* (az RSz.-ben így, pont nélkül) 'munkavédelmi bizottság' stb. rövidítések írásformáját is. Ugyanakkor miért nem érvényesül ez a tendencia a RSz. következő rövidítéseinek írásában: *k. bo.* 'könnyű hadosztály', *o. v.* 'országos verseny' (az 'osztályvezető' jelentésű *ov.* azért nem zavaró, mert a kontextusból egyértelművé válik az értelme), *ö. m.* 'összes művei' (van *ÖM* változata is, tehát pont nélkül 'összes művei', 'összes munkája' jelentésben. Ez talán kiadvány, könyv címe lehet?).

Nemcsak szókapcsolatokat, hanem az összetételek egy csoportját is szokás úgy rövidíteni, mintha kapcsolat lenne. Ilyen pl. az 'osztályvezető' *oszt. vez.* és a 'szolgálatvezető' *szolg. vez.* típusú rövidítése. Mindegyiknek ismeretes *ov.* és *szv.* formája is. A fentiekből az válik világossá, hogy a szóközök alkalmazása inkább a köznyelvi rövidítésekben jellemző. Mint láttuk, a hivatali és a szaknyelvekben rendre elmaradnak a szóközök. Ha megfigyeljük pl. az önkormányzatok ügyfélszolgálatain vagy az ügyvédi irodákban dolgozók szakmai beszélgetéseit, gyakran hallhatunk olyan rövidítéseket, melyeket csak a „beavatottak” értenek. Ezek a beszélt nyelvi formák aztán hamarosan bekerülnek az írott nyelvbe is, s gyorsan elterjednek, divatossá válik használatuk.

Ha a pont és a szóköz ennyire színezi a rövidítések írását, akkor elképzelhetjük, hogy a nemzetközi hatásra lassan általánossá váló nagybetűsítési járvány mennyi zavart okozhat ezen a téren. Mind nehezebb lesz egymástól elkülöníteni a rövidítéseket, a betűszókat és a mozaikszókat. Ez végső soron az olvasó dolgát nehezíti meg.

A rövidítések nemhogy gyorsítanak, inkább lassítják, végső esetben akadályozhatják is a kommunikációt. Az álláshirdetésekre beadott pályázatokban gyakorta találkoznak a humánpolitikai munkatársak életrajzokkal. Az életrajzok szerzői sokszor úgy érzik, hogy különböző titokzatos rövidítéseket használva bennfentesebbnek, beavatottabbaknak tűnnek. Valójában vannak széles körben elfogadott rövidítések, s vannak olyanok, amelyeket csak egy szűkebb réteg, a szakmához tartozók ismernek, hisz ők használják nap mint nap. Aztán vannak angol szakmai, beosztást jelző vagy a végzettségre utaló rövidítések is, amelyek többsége ugyancsak ismeretlen szélesebb körökben. Ezért a rövidítésekkel óvatosan kell bánni. Az önéletrajz helyett nem célszerű a latin *curriculum vitae* rövidítését, *CV*-t írni, bár ez eléggé ismert rövidítés. Az önéletrajzokat feldolgozó *HR*-esek (az angol *human resource* 'emberi erőforrás' szókapcsolatból alakult, eléggé nehezen pótolható rövidítés) sem biztos, hogy ismerik. Aki úgy határozta meg magát, hogy *BI-specialist CMC*, – nem sok jóra számíthat, mert nem fognak utánabogarászni, hogy mit is akart közölni. Az önéletrajzban nem várják el a névjegy tömörségét, s nyugodtan írhatta volna, hogy *üzleti intelligencia-szakértő, bejegyzett menedzsment-tanácsadó*. Ha feltétlenül szükséges a használata, akkor a rövidítést a lehetőleg magyarul kiírt teljes kifejezés után zárójelbe téve kell közölni. Pl. *ügyfélkapcsolati menedzsment (CRM) = tanácsadó*.

Ha az internetes és az SMS-ben küldött üzeneteket megnézzük, azt tapasztaljuk, hogy radikális egyszerűsödés indult meg az írásformákban. A chat-szövegekben, SMS-ekben hagyományos formájú szót már alig-alig találunk. Az utóbbi évtizedben rohamosan terjedő internetezés, különösen a chatelés szinte teljesen általánossá tette a rövidítések alkalmazását. Az írott beszélt nyelv új normákat kezd kialakítani ezen a területen is. Mint tudjuk, az SMS-eket tömören kell megfogalmazni, mert csak néhány karakter fér el. Két lehetőségünk van: vagy kevesebbet írunk, vagy leleményesen fogalmazunk. Nem csoda, hogy egyre többen választják az utóbbit, és rövidítéseket használnak ugyanúgy, mintha chatelnének. Tehát a rövidebb formák alkalmazását elsősorban a gazdaságosság kényszerítette ki: egységnyi idő alatt, illetve egy erősen korlátozott helyen minél több információ megjelenhessen.

Milyen főbb rövidítéstípusokkal találkozunk napjainkban az interneten?

Az interneten található rövidítéslisták között tallózva két listát mutatok be. Az egyik egy könyvtári kereső a **FFRISS (Fogyatékos Fiatalok Re / Integrációját Segítő Szolgálat)** honlapján, melyen különböző hivatkozásokat találunk, majd továbbgördítve a dokumentumot, a magyarázatukat is közlik. A hivatkozások mind kivétel nélkül rövidítések. Legszembetűnőbb sajátosságuk az, hogy mindegyiket **csupa kisbetűvel, pont nélkül** írták, sőt több esetben **kötőjelet** is használtak a rövidítés elemei között. Nézzünk néhány példát a <http://www.motivacio.hu/ffriss/irodalom/rovidites.htm> címről.

Kötőjelesek

– **mozaikszó és tulajdonnév, illetve közszó összekapcsolásával keletkeztek:**

fszek-dagály: FSzEK Dagály utcai könyvtára (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Dagály utcai könyvtára.)

fszek-médiatár: FSzEK Központi Könyvtár médiatára (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Központi Könyvtár médiatára.)

fszek-patak: FSzEK kőbányai könyvtára (fszek-patak – Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kőbányai könyvtára (Patak Művelődési Központ).

– **két köznév rövidített formájának összekapcsolásával alakultak:**

szöv-tank: MVGyOSz hangos középiskolai tankönyvtára (szöv-tank – Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége (MVGyOSz) hangos középiskolai tankönyvtára.

Tulajdonnév rövidítése:

kat: Katona József Megyei Könyvtár, Kecskemét

koz: Kormos Zita gyűjteménye

livi: Kovács Lívia gyűjteménye

Mozaikszó:

ffriss: Fogyatékos Fiatalok Re/Integrációját Segítő Szolgálat

mek: Magyar Elektronikus Könyvtár

vea: Vakok Elektronikus Archívuma

A másik lista SMS-rövidítéseket tartalmaz. A Telefonguru elhatározta, hogy angol mintára összegyűjti a levelekben használt rövidítéseket. Elég tekintélyes mennyiség gyűlt össze a honlap szerkesztőinek a felhívására a következő címen:

http://www.telefonguru.hu/sms/sms_roviditesek.asp

A forrásban majd 170 adatot találunk. Egymás mellett közlik a rövidítést és a feloldását. Vannak közöttük első ránézésre megfejthetők, de szép számmal akadnak olyanok is, amelyek fejtörést okoznak az avatatlan elmének. A hagyományos rövidítésekkel összehasonlítva a legszembetűnőbb különbség az, hogy nemcsak betűkből állnak, hanem matematikai és egyéb jelek kombinációjából keletkeznek. A következő főbb típusokat különíthetjük el.

Írásjel vagy matematikai jel és toldalék vagy szórész kombinációja:

<i>.ban</i>	pontban
<i>.osan</i>	pontosan
<i>+y</i>	megy
<i>+elégel</i>	megelégel
<i>+oldás</i>	megoldás
<i>+ó</i>	megható
<i>-zol</i>	hiányzol
<i> -os</i>	párhuzamos
<i>/c</i>	perc
<i>^Let</i>	felelet
<i>e/</i>	eper

Szám és szó vagy szórész kombinációja:

<i>1általán</i>	egyáltalán
<i>1edül</i>	egyedül
<i>1előre</i>	(1Lőre) egyelőre
<i>1éb</i>	egyéb
<i>1idős</i>	egyidős
<i>1ik</i>	egyik
<i>4zet</i>	négyzet
<i>5let</i>	ötlet
<i>6ártalan</i>	határtalan
<i>7en</i>	héten
<i>7vége</i>	hétvége
<i>c6</i>	chat
<i>mind1</i>	mindegy
<i>k1</i>	kegy
<i>2ség</i>	kétség
<i>kapótsz</i>	kaphatsz
<i>írótsz</i>	írhatsz

Egy szám, a betű neve és egy szórész vagy toldalék:

(A nagybetű a betű nevét jelenti.)

<i>1Nes</i>	egyenes
<i>1NIő</i>	egyenlő
<i>1Sít</i>	egyesít
<i>1Sület</i>	egyesület
<i>Lm1</i>	elme

A betű kimondott neve és egy szórész kombinációja:

(A nagybetű a betű nevét jelenti.)

<i>a1Q</i>	alku
<i>Bke</i>	béke
<i>Bna</i>	béna
<i>Brel</i>	bérel
<i>Cg</i>	cég
<i>foQ</i>	fokú

<i>Gp</i>	gép
<i>Hló</i>	háló
<i>hnap</i>	holnap
<i>Htha</i>	hátha
<i>Htra</i>	hátra
<i>Htul</i>	hátul
<i>Hzas</i>	házas
<i>Hzi</i>	házi
<i>csaQgy</i>	csakúgy
<i>Mber</i>	ember
<i>MbR</i>	ember
<i>MiQlás</i>	Mikulás
<i>Mlék</i>	emlék
<i>NRgia</i>	energia
<i>Pkség</i>	pékség
<i>Qdarc</i>	kudarc
<i>QK</i>	kuka
<i>Qkac</i>	kukac
<i>Qlcs</i>	kulcs
<i>Qra</i>	kúra
<i>Qt</i>	kút
<i>Qtat</i>	kutat
<i>Qtya</i>	kutya
<i>RösN</i>	erősen

A betűk kimondott neve:

<i>KV</i>	káv
<i>LM</i>	elem
<i>I</i>	nagyi

A fenti változatokat áttekintve megállapíthatjuk, hogy igen találékony, sokszor szellemes megoldások is előfordulnak, melyek keletkezésében a homonímia jelentős szerepet játszott. Mindezen alakulatok helyesírásáról az akadémiai szabályzat nem szól, nem is szólhat, hiszen szerkesztése idején, az 1980-as évek elején az internet és a mobiltelefon még Európa más területein sem volt általános.

Az írásgyakorlatban is nagy rendező elv az analógia. Az új formák minták lesznek, sőt már ma is minták a következő nemzedékek előtt. Hogy mennyire helyesek vagy nem helyesek ezek a formák, lehet rajtuk vitatkozni. Úgy gondolom, hogy amelyek könnyen fölfoghatók, szellemesek, s főként az olvasót nem vezetik félre, elfogadhatók. A nyelvi tervezési feladatok között azonban mindenképpen gondolnunk kell az ilyen alakulatokra is, s egyre sürgetőbb egy olyan új helyesírási szabályzat elkészítése, amely ezekre a jelenségekre is kitér.

Felhasznált irodalom

GYURGYÁK JÁNOS 2005. Rövidítésszótár. Osiris Kiadó, Budapest

Laczkó Krisztina – Mártonfi Attila 2004. Helyesírás. Osiris Kiadó, Budapest

PRÓKAI MARGIT 2005. Fogalmi választás és nyelvi vonzás a tárgyiszavas információkereső nyelvi modellekben*. Tudományos és Műszaki Tájékoztatás c. folyóirat 52. évfolyam (2005) 5. szám

http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=3971&issue_id=462

http://www.telefonguru.hu/sms/sms_roviditesek.asp

<http://www.motivacio.hu/ffriss/irodalom/rovidites.htm>

A tanulmány első megjelenése:

Boszik Gabriella (szerk.) *Két évtized a helyesírásért*. 118–128. EKF Líceum Kiadó, Eger, 2008.